

FOAIA POPORULUI

Apare în fiecare Duminecă

Cea mai veche foaie națională poli-
tică-poporală înființată la anul 1892

Apare în fiecare Duminecă

PREȚUL ABONAMENTULUI

Pe un an Lei 60.—
Pe o jumătate de an Lei 30.—
Pe un pătrar de an Lei 15.—
Pentru America 3 dolari pe un an întreg

Redacția și Administrația:

Sibiu, str. Mitropoliei (Măcelarilor) No. 12
(lângă poștă)

Adresa telegrafică: „Foaia Poporului“

INSERATE

se primesc la BIROUL ADMINISTRAȚIEI
Sibiu, str. Mitropoliei (Măcelarilor) No. 12

Prețul inseratelor:

Un șir peti 3 Lei pentru fiecare publicare

Mitropolitul Andrei Șaguna ca conducător politic și președinte al Partidului Național

De Dr. Ioan Lupaș, profesor universitar și deputat.

Dacă Șaguna ar fi muncit numai pe teren bisericesc, faptele săvârșite de dânsul și rezultatele frumoase ale străduințelor sale ar fi fost de ajuns spre a-i asigura un nume

nemuritor și un loc de cinste în istoria neamului românesc. El a desfășurat însă o muncă tot atât de însemnată și pe teren politic, școlar, cultural și literar.

Curând după ce sosit Șaguna din Carloviț ca episcop sfințit pentru biserica ortodoxă română din Ardeal, se începura mișcările politice în tot cuprinsul țării pentru libe-

area poporului din lanțurile iobăgiei și pentru câștigarea drepturilor cetățenești. Poporul român dorea să aibă acum un conducător cu vază și cu energie, un bărbat vrednic, care atât prin însușirile sale personale, cât și prin autoritatea oficiului său să poată impune tuturor, să ajungă a fi iubit și ascultat de Români, respectat și temut de străini. Privirile tuturor se îndreptară atunci asupra tânărului episcop Șaguna, care, înțelegând dorința poporului întreg, n'a stat un singur moment la îndoială, ci a pășit cu bărbăție în fruntea mișcării politice, începute de Simion Bărnuțiu și de alți tineri însuflețiți pentru desrobirea poporului nostru.

Șaguna conduce Adunarea națională din 1848.

El a condus împreună cu episcopul din Blaj Ioan Lemeni, vestita adunare românească ce s'a ținut în 3/15 Maiu 1848 pe Câmpul Libertății. La începutul acestei adunări, într-o frumoasă cuvântare străbătută de duhul păcii și al frăției românești Șaguna arată, că toate nemulțumirile și supărările, cari au cauzat în trecut desbinarea Românilor, trebuiesc date uitării, că toți fiii poporului nostru sunt frați, nu din frățarie, ci frați în Christos, frați români.

Adunarea aceasta națională, care a stabilit un program frumos de luptă politică pentru toți Românii, a ales pentru conducerea treburilor politice un *comitet național* de 12 bărbați, în frunte cu Șaguna ca *președinte* și cu *Simion Bărnuțiu* ca *vicepreședinte*. Bărbații aleși în acest comitet aveau să privegheze și să dea poporului nostru toate sfaturile de lipsă în împrejurările grele și furtunoase ale revoluției din 1848—1849.

Tot din această adunare națională se trimiseră două deputațiuni: una de 30 membri, care sub conducerea lui Șaguna aveau să înainteze la tron hotărârile și dorințele națiunii române din Ardeal; iar a doua de 100 membri, în frunte cu episcopul Lemeni, ca să prezinte guvernului ardelean din Cluj aceleași hotărâri și dorințe ale Românilor.

Împlinirea datoriei.

Șaguna și-a împlinit cu râvnă și cu rezultat bun misiunea diplomatică, ce i s'a încredințat din partea națiunii române. În 23 Iunie 1848 s'a prezentat dimpreună cu tovarășii săi la Innsbruck (în Tirol) înaintea împăratului Ferdinand, care luând la cunoștință dorințele Românilor, le-a promis, că „naționalitatea română va fi asigurată la propunerea ministrului ungar, prin o lege specială”. Românii erau deci îndrumați cu rugărilor lor la bunăvoința miniștrilor unguri, înaintea cărora deputații români, reîntorși la Pesta, se și înfățișează spre „a recomanda și acestor persoane dreapta cauză a națiunii române”. Unii dintre deputații români, descurajați de această colindare din Viena la Innsbruck și de aici înapoi la Pesta, pleacă către casă. Șaguna însă, împreună cu Cipariu și cu Iosif Ighian, protopopul Zlatnei, au rămas în Pesta și au mai stăruit, în diferite cauze, pe lângă miniștri unguri, în favorul Românilor. În deosebi Șaguna a reușit să intre în legături cu cei mai de valoare conducători ai poporului maghiar: cu contele Stefan Szechenyi, cu Francisc Deák și cu Iosif Eötvös, a căror prietinie a știut s'o folosească tot spre binele neamului și al bisericii sale.

În 2 Decembrie 1848 Ferdinand s'a retras dela cârma împărăției. În locul lui s'a urcat pe tronul împărătesc al Habsburgilor tânărul Francisc Iosif I, promițând tuturor popoarelor din împărăția sa „egală îndrep-

tărire pe baza libertății adevărate”, ca astfel „patria să renască în vechea ei mărire, dar cu puteri întinerite”.

Ungurii n'au vrut să recunoască pe Francisc Iosif I, ca rege al Ungariei; ei ascultând de Ludovic Kossuth, au început lupta contra dinastiei și pentru desfacerea Ungariei de Austria.

Șaguna, care se întorsese din Pesta la Sibiu, a chemat pe ziua de 16/28 Decembrie 1848 mai mulți Români fruntași la o conferință națională.

Această conferință națională, după ce a repetat din nou punctele programului din 3/15 Maiu, a mai cerut desființarea guvernului din Cluj, cumpărarea a 50,000 puști în socoteala națiunii române, înarmarea unei garde naționale compusă din 15,000 de Români și dreptul de a se organiza politicește și națiunea română, alegându-și un șef politic.

Abia trecură 2 zile dela ținerea acestei conferințe, când baronul Puchner, comandantul oștirii împărătești din Ardeal, chiamă la o conferință mixtă 21 de fruntași, între cari 7 Români, îndemnându-i să trimeată o deputațiune, care să chieime în ajutor pe Lueders cu oștirea rusească din Principatele Române, contra revoluției maghiare. Din Sibiu au fost trimiși în această misiune nespun de periculoasă Șaguna și un profesor sas Gottfried Müller.

În prima zi a anului 1849, înfruntând gerul iernei cumplite, pleacă Șaguna la București, însoțit de secretarul său Iacob Bologa și de protosincelul Dionisie Roman, originar din Săliște și care după revoluția din Țara Românească se refugiase la Sibiu. În București fu primit Șaguna foarte rău; abia la mitropolitul Neofit a putut afla adăpost pentru scurtă vreme. De aici trebuî să plece curând, cu un încunjur mare peste Bucovina și Galiția, la Olmütz în Moravia, unde se află atunci curtea împărătească.

În 6 Februarie 1849 a fost primit Șaguna în audiență la tânărul împărat Francisc Iosif I, înaintea căruia rosti în numele națiunii române o pătrunzătoare cuvântare. Această audiență din 6 Februarie 1849 este un moment însemnat în viața lui Șaguna: atunci a stat pentru întâia dată față cu împăratul Francisc Iosif I, talmăcindu-i răspicat suferințele și aspirațiunile națiunii române. Înăfășurarea și cuvintele lui Șaguna au făcut asupra împăratului o impresie bună și trăinică. În aceeași zi l-a oprit pe Șaguna la masa împărătească, făcând astfel începutul unei apropieri, care avea să devină folositoare și pentru unul și pentru altul.

Șaguna cere drepturi.

Împreună cu deputații români din Ardeal, Bănat și Bucovina înaintă Șaguna în 25 Februarie 1849 împăratului un memoriu important în care cerea *unirea tuturoi Românilor din statele austriace într-o singură națiune independentă, cu administrație națională autonomă, în privința politică și bisericească, cu un șef național politic, șef bisericesc, senat românesc, și cu limba națională în toate afacerile, cari privesc pe Români*, iar împăratul să poarte în viitor și titlul de „mare duce al Românilor”.

Francisc Iosif a primit bine și această deputație românească, mulțumind bravei „națiuni române” pentru „jertfele grele”, câte a adus întru apărarea tronului, și promițându-i, că în curând i se vor împlini dorințele.

Românii din Ardeal aveau încredere în dibăcia și înțelepciunea politică a lui Șaguna, după cum se vede și din frumoasa epistolă

scrisă din Sibiu, în 16 Februarie 1849 de Bărnuțiu și Cipariu, cari roagă pe Șaguna, să unească toate cugetele și lucrările tuturor către unul și acelaș scop al fericirii naționale, dinaintea căreia trebuie să se ascundă toate pasiunile, toate interesele private și toată diferența opiniunilor... și atunci cauza națională va triumfa. Apoi continuă astfel: „Națiunea-ți va rămânea datoare mult, va recunoaște cu plăcere marile servicii, ce ai adus pentru ridicarea ei la rangul, ce i se cuvine, și numele Prea Sfinției Tale îl vor spune părinții copiilor lor, ca să se binecuvinte din generațiune în generațiune”.

La această epistolă răspunde Șaguna (în 24 Martie 1849) că a făcut și va mai face tot, ce îi stă în putință pentru țara și poporul, ale căror suferințe i-au cauzat atâta durere, încât abia a fost în stare a o mai purta. „Cât am putut eu să lucr pentru neamul meu mult iubit — scrie Șaguna — încât am putut să mă străduiesc, las' să vă spuie frații compatrioți și deputați. Conștiința îmi e mângăiată... Mângăiați poporul, ca să nu despereze, mângăiați-l și nu-necăjiți!”

Revoluția din 1848—49.

Către sfârșitul lui Martie 1849 Ardealul era perdut pentru dinastia habsburgică. Răsculații înaintară triumfători, reușind a cuprinde și cele mai însemnate cetăți dela marginea Ardealului: Sibiu (în 11 Martie 1849) și Brașovul (în 20 Martie 1849). Numai asupra munților apuseni, apărați de vitejii ostași ai lui Avram Iancu, nu putură pune stăpânire.

Și, pe când în văile Ardealului și în munții sguduți de viforul războiului se încrucișau pâraie de sânge, pe când sabia lui Iancu strălucea biruitoare în văzduhul înroșit de flăcările răsmiriții, crucea arhierască și toiagul de păstor înțelept al lui Șaguna se apropiă tot mai mult de sceptrul împărătesc. Și, în adânci cuvinte de chibzuială și înțelepciune diplomatică, purtătorul lor deslășuie înaintea tânărului împărat dorințele națiunii române, care pe cât de mult a știut răbdă asupririle din trecut, tot în aceeaș măsură se știe jertfi pentru tron și patrie, în timpuri de cea mai grea încercare.

Șaguna și Kossuth.

Tocmai această iscusință diplomatică a fost ceea ce Kossuth nu i-a putut ierta niciodată lui Șaguna. De aceea, când a ajuns în primăvara anului 1849 la strâmtoare și a încercat să se împace cu Avram Iancu și cu Românii, făgăduia Kossuth tuturor Românilor iertare, afară de Șaguna, despre care zicea, că „nu poate avea parte de iertare pe acest pământ”. De sigur Kossuth n'ar fi pus condițiunea aceasta, dacă nu simțea, că Șaguna e cel mai dibaciu și mai diplomatic conducător al Românilor, după cum știau toți. Această condițiune pusă atunci de Kossuth nu însemnă nici mai mult nici mai puțin, decât: „jertfiți-mi pe cel mai bun conducător al Românilor și eu mă voi împăca cu voi”. E vechea poveste a lupilor, cari s'au împăcat de minune cu turma de oi, după ce au fost înlăturați păstorii și apărătorii turmei.

Kossuth, văzându-și cauza perdută, în August 1849 părăsi Ungaria, iar armata răsculaților maghiari, condusă de Artur Görgei în 13 August 1849 depuse armele lângă Șiria înaintea oștirii rusești, care venise în ajutorul Austriacilor.

Fiind acum revoluția potolită, Șaguna porni către casă, pe aceeaș cale cu încunjur: Galiția, Bucovina, Moldova și Țara Românească. Prin Ungaria i-ar fi fost calea mai scurtă, dar îi era amenințată viața. La gra-

nița Ardealului l-a întâmpinat multime mare de popor și fruntași, cari l-au însoțit până la Sibiu. Eră mare bucuria celor ce priviau la Șaguna ca la un mântuitor. Iar „eu plângeam cu amar — zice Șaguna — căci prevedeam necazurile noastre; la Sibiu sosind n'am putut trage în reședință, căci eră tot pustie și înlocuită cu prizonieri, ci magistratul mi-a făcut în casele lui Bruckenthal, în strada Urezului, cuartir, unde am petrecut 3 luni până am reparat reședința”.

După revoluția din 1848—49.

După potolirea revoluției au trebuit să urmeze ani grei de muncă și încordări, până să se vindece măcar în parte multele rane deschise. Pentru Șaguna îndeosebi, anii revoluției au fost un prilej, pe cât de primejdios, pe atât de însemnat, spre a ieși la iveală toată vrednicia lui de arhiepiscop și conducător politic: îndrăzneala bărbătească în fața situațiilor celor mai critice, încrederea neșovăitoare în viitorul neamului, iscusința sa diplomatică deosebită, autoritatea hotărâtoare, ce avea înaintea poporului, și trecerea neobicinuită, de care se bucură la curtea împărătească din Viena.

În timpul absolutismului (1850—1860) activitatea politică a lui Șaguna, ca și a altor bărbați conducători, fu restrânsă. Cu guvernatorii Ardealului, îndeosebi cu principele Carol Schwarzenberg, care a cărmuit 6 ani (1852—1858) în Ardeal, și cu următorul acestuia, principele Lichtenstein, Șaguna trăia în bună preținie și a reușit să-și îndeplinească cu ajutorul lor multe planuri frumoase. Deși guvernul absolutismului eră aspru și aducea multe amărăciuni asupra Românilor, cari și-au vărsat sângele pentru tron și patrie, cu toate acestea poporul nostru i se făceau unele înlesniri, fiind pus și el sub scutul și ocrotirea legilor. Deaceea scrie Șaguna la 1850, că guvernul austriac a făcut în 8 luni mai mult bine pentru Ardeal decât guvernul unguresc și burocrății săsești în 80 de ani, căci „acum toți avem lege, iar atunci numai Românul n'avea”... foștilor aristocrați și burocrăți de aceea nu le place acest guvern, fiindcă execută legile și ordinațiunile, pe când dânsii „sunt dedați a avea legea pe hârtie, și ei după volnicia și placul lor a-și forma apoi legi și după acelea a administra nouă dreptatea”.

Stergerea iobăgiei.

Soarta poporului român s'a îmbunătățit în mod însemnat în timpul acesta, mai ales prin ștergerea iobăgiei. Deși aceasta se hotărîse încă în 1848 prin legile țării, desființarea iobăgiei a urmat numai la 1854, după ce prin patentă împărătească (din 21 Iulie 1854) împăratul „a ridicat pentru totdeauna iobăgia”. În multe procese, ce s'au iscat între țărani și între foștii proprietari de pământ, stăruințele necurmăte ale lui Șaguna au reușit nu odată să incline câmpăna dreptății pe partea poporului nostru. Poporul recunoscător a înțeles binefacerile de acest fel ale lui Șaguna și i-a eternizat meritele în mai multe tradiții populare duiosă, din cuprinsul cărora se vede, că ștergerea iobăgiei a rămas în amintirea poporului mai mult ca o vrednicie personală a lui Șaguna.

În vara anului 1860 a petrecut Șaguna timp mai îndelungat în Viena, unde a fost invitat de împăratul, ca să ia parte la consfăturile senatului imperial. Aci și-a ridicat Șaguna cuvântul pentru drepturile bisericii și ale poporului. La începutul anului următor a condus ca președinte conferința națională a Românilor întruniți la Sibiu, apoi a luat parte la conferința mixtă din Alba-

Iulia, unde s'au întrunit Români, Maghiari și Sași spre a se sfătui împreună asupra trebilor politice ale Ardealului. Aci a spus Șaguna, că cea mai de căpetenie dorință a Românilor este să ajungă el „la acea stare de libertate și luminare, la cari celelalte națiuni au fost ajuns mai de înaintea”, să fie părtași la o viață constituțională-politică, prin care să li se asigure viața, onoarea și averea, precum și *egala îndreptățire cu privire la religia și naționalitatea lor*, la cultura și întrebuințarea limbii lor naționale. În 1863 a condus Șaguna congresul național al Românilor întruniți la Sibiu, apoi *ca deputat al cercului Săliște* a luat parte la dieta ardeleană din Sibiu, precum și la senatul imperial din Viena, apărând peste tot locul cu vrednicie și cu stăruință drepturile naționale și politice ale Românilor. Între anii 1861—1865 viața politică a Românilor ardeleni începuse a lua un avânt frumos. Toți erau plini de nădejdi mari pentru viitor, mai ales că și din Viena, din partea ministrului Schmerling, li se promitea tot sprijinul, precum și din partea împăratului. Dela 1865 încoace însă politica din Viena a început a se schimba în favorul Ungurilor. Ca să le facă acestora pe voie, s'a convocat o dietă la Cluj, unde s'a adus hotărîrea, ca Ardealul să nu mai fie o țară de sine stătătoare (autonomă), ci să se unească cu Ungaria, ceea ce s'a și întâmplat. Iar împăratul, după ce au fost bătute oștirile austriace din partea Prusilor la Königgrätz (1866), s'a împăcat cu Ungurii și în 8 Iunie 1867 s'a încoronat ca rege al Ungariei, iar peste 12 zile legile votate în dieta din Sibiu au fost desființate.

Aceasta a fost o grea lovitură pentru Românii ardeleni. Mulți așteptau, ca Șaguna să se pună în fruntea unei mișcări de protestare. El însă prevăzând, că o astfel de mișcare nu ar putea să aibă nici un rezultat decât doar compromiterea cauzei naționale,

sfătuiă pe conducătorii Românilor, să între în dieta din Pesta și să lupte acolo mai departe pentru drepturile naționale și politice. Conducătorii partidului național au început însă politica de pasivitate parlamentară și numai după decenii întregi de experiențe triste, s'au întors iarăși, în 1905, la sfaturile înțelepte ale marelui Andrei. Acesta avea destulă încredere în puterea de viață a poporului român și eră convins, că își va putea croi o soartă și un viitor mai bun chiar și dacă cărmuitorii țării vor cerca să-l împiedece. Deaceea scria într-o epistolă a sa către Ioan Puscariu (20 Iunie 1865): „noi nu avem altă să facem decât să ne gândim la ouăle, cari rămân naturii lor consecvente, fără privire la cloca, sub care se pun ele la dădă. Ouăle raței puse sub găină, dau pui de rață, iar cele de găină, puse sub curcă dau pui de găină. Așa și noi *totdeauna să rămânem Români, fie cum va fi regimul și maxima lui*. Toată doctrina mea o reduc la proverbul nostru: „fă și taci!”.

Cătră sfârșitul vieții a avut Șaguna multe clipe de amărăciune și durere sufletească din cauza curenților greșite pe cari le vedea prinzând rădăcini în politica Românilor ardeleni. Ca om de cultură superioară, ca arhiepiscop și bărbat politic de o însemnată covârșitoare, el n'a fost prețuit după merit și după cuviință de unii dintre contemporanii săi. Chiar și câțiva dintre sfetnicii lui bisericești aveau adeseori atitudine potrivnică față de dânsul probabil, fiindcă mărimea și superioritatea lui morală și intelectuală o simțeau ca o povară zdrobitoare pentru micimea lor. Răutatea, ignoranța și ingratitudea acestora au rănit adeseori inima lui simțitoare, dar nu l-au putut împiedeca să lupte și să-și sacrifice întreagă personalitatea sa pentru progresul moral, cultural și politic al națiunii române.

Dr. I. Lupăș.

Viața și faptele Mitropolitului Șaguna

De Victor Lazăr, prof.

Tinerețea.

Când se pregătesc vremuri mari pentru un popor, Provedința cerească se îngrijește și de uneltele trebuincioase pentru ca să se poată înlăptui cele hotărîte de ea.

O astfel de unealtă dumnezească a fost pentru poporul românesc din Transilvania *Andrei Șaguna*, ajuns mitropolit ortodox în această parte a României de astăzi.

Pela sfârșitul veacului al 17-lea și începutul veacului al 18-lea, împotriva Românilor cari trăiau și trăiesc în parte și astăzi în Grecia de miazănoapte, Albania și Iugoslavia de miazăzi, s'au pornit prigoniri mari din partea mohamedanilor stăpâni atunci acolo. Multe familii, mai ales din cele bogate, au căutat adăpost în țările românești, Muntenia și Moldova, altele în țările de sub stăpânirea foștilor împărați austriaci, chiar și până în Polonia. Îndeletnicindu-se cu comerțul, ele s'au așezat prin orașe, unele ajungând până în Viena și până la *Mișcolț*. În orașul acesta s'a refugiat familia Șaguna, și aici, din părinții *Naum* și *Anastasia*, s'a născut la 20 Decembrie v. 1808, un fiu, care a primit în botez numele *Anastasiu*.

Naum Șaguna, ajungând într-o stare materială rea, a crezut, ca și alți Români slabi de inger, că-și va putea îndrepta soarta părăsindu-și legea strămoșească pe atunci batjocorită și trecând la religia romano-catolică, ceea ce însemna și schimbarea naționalității lui

române, având să devină Ungur. Soția lui *Anastasia*, ajutată de toate rudeniile, a dus o luptă strășnică, vrednică de-a forma o pagină frumoasă în Istoria neamului nostru, ca să-și scape cel puțin copiii de maghiarizare. Căci arhiepiscopul romano-catolic din Agria, ajutat de palatinul (locțiitorul de rege) Ungariei a luat cu forța pe cei trei copii, doi băieți și o fată a lui *Naum*, care într'aceea răposase, ca să fie crescuți în religia romano-catolică și astfel să fie maghiarizați. Cei doi frați fură crescuți în școale ungurești și deșteptăciunea lor eră un îndemn mai mult ca arhiepiscopul catolic să-i câștige pentru legea și neamul lui. Fiul mai mare, ajuns la vârsta de 19 ani, a făcut o declarație, că vrea să rămână în legea, în care s'a născut. Acum nu-l mai putea silii nimeni să păstreze o religie, care nu-i plăcea. Pilda lui a urmat-o și fratele său *Anastasiu*, când a ajuns la etatea de 18 ani și eră înscris la universitatea din Pesta.

În anul 1829, *Anastasiu Șaguna* termină cu un rezultat strălucit studiile la universitatea din Pesta. Ajutat de mintea lui ageră, de legăturile cu bărbați fruntași nu numai dintre Români, ci și din boerimea cea mare ungurească, putea să ajungă la situații înalte în societatea civilă. El avea însă altă dorință. Voiă să devină dascălul sufletesc al oamenilor și pentru aceasta nici o carieră nu i-se părea atât de potrivită ca cea preo-

tească. De multeori zicea: *De m'as naște de o sută de ori, tot preot m'as face!*

Urmând acestui îndemn lăuntric al sufletului său, a plecat la *Vârșet*, în Banat, ca să învețe teologia. Terminând acest studiu sfânt, la anul 1833 se și călugări luând în călugărie numele *Andrei*, numele apostolului, care după tradiția bisericească a ajuns propovăduind evanghelia Mântuitorului până pe pământul românesc.

Pasul acesta a fost hotărâtor atât pentru viața lui, cât și pentru a neamului românesc din Transilvania. Căci și el a fost unul dintre acei bărbați uriași ai Românilor, care prin munca lui a ridicat pe Români din întunerec la lumină, din robie la libertate.

Starea Românilor până la 1848.

În Transilvania nu a fost în cursul veacurilor popor, care să fi jertfit mai multă sudoare, mai mult sânge și mai mult bir pentru binele țării, cât au jertfit Români. Dar nici nu a fost popor atât de rob de către veneticii așezați mai târziu pe acest pământ românesc, cum a fost poporul nostru. În Istoria noastră din timpul acesta nu aflăm „decât numai zile de lacrimi, de dureri, de suferințe de tot felul, iar zilele de bucurie pentru poporul român au fost mai puține și mai rare decât peana de corb alb“.

Îndeosebi era batjocorită biserica românească, îndeosebi cea ortodoxă. După ce se făcuse ruptura prin unirea unei părți a Românilor cu biserica romano-catolică, cei rămași ortodoci mult timp nu au mai avut nici episcop, așa că rămăseseră ca o turmă fără păstor. Abia la anul 1761 li s'a dat, nu episcop, ci un administrator episcopesc, în persoana episcopului sârbesc din Buda. Acestuia i-au urmat alți doi administratori sârbi și abia la anul 1783, împăratul Iosif al II-lea numește pe Ghedeon Nichitici episcop al Românilor ortodoci din Transilvania. Episcopia românească o pune însă sub supremația mitropolitului sârbesc din Carloviț, așa că Sârbi pornesc în curs de peste o jumătate de veac o acțiune nu numai de acapărare a averilor bisericești române, ci și de sârbizare a Românilor. De acțiunea aceasta hrăpăreață s'au resimțit mai ales Români din Banat.

În anul 1810 e întărit episcop al Românilor *Vasile Moga*. Dar în ce condițiuni? E destul să amintim, că noului episcop român i-s'au dat un fel de instrucțiuni, cum să-și îndeplinească slujba. Între altele era și aceea, că episcopul român să nu uite, că preoțimea „neunită“, adică ortodoxă, e numai tolerată, adică răbdată în Transilvania din mila împăratului și a nemeșilor unguri! Să nu facă nici un pas până nu va întreba pe mai marii slujbași ai țării, iar de va pleca să viziteze parochiile, să aibă lângă el și doi comisari politici, adică slujbași unguri sau sași, nu cumva să vorbească cine știe ce cu poporul.

Consistorul de pe lângă episcop, neavând venituri, era compus din preoți de prin satele vecine. Acești asesori erau și profesori și protopopi, de toate. Procesul verbal (protocolul) luat în ședințele ținute de asesorii consistoriali trebuia trimis la guvernul Transilvaniei, pentruca acesta să controleze nu cumva s'a hotărât ceva contra legilor barbare ale țării. Fonduri nu erau, preoții nostri erau batjocoriți, încărcăți cu tot felul de dări, ca și bieții țărani, ba în părțile țării, unde erau și Sași, trebuiau să plătească și ei dijmă popilor săsești. Învățătură aveau foarte puțină, căci în seminar nu învățau nici un an întreg. Cu toate a-

cestea, acești preoți chinuți și disprețuiți au știut să-și facă datoria de mângăitori sufletești ai poporului nostru obidit și să-l țină în vechia lui lege românească.

În Banat și părțile ungurene adevărat, că biserica românească nu era tocmai așa de asuprită ca în Ardeal. Acolo era însă altă primejdie: Români ortodoci apucaseră sub stăpânirea bisericii sârbești, care se silea să introducă limba sârbească în biserica românească și să facă cu încetul Sârbi din Români. Iată, care era pe atunci starea bisericii românești în aceasta parte a României de azi!

Șaguna în Transilvania.

În toamna anului 1845, episcopul Vasile Moga răposă în Domnul și episcopia ortodoxă a Transilvaniei deveni vacantă. Consistorul din Sibiu înștiință despre aceasta și guvernul și pe mitropolitul sârbesc din Carloviț. Sârbilor le-a plăcut mult, văzând că și Ardealul se adresează lor, căci sperau acum să ajungă cu stăpânirea lor bisericească și peste Români din țara aceasta. Mitropolitul sârbesc se adresează și el guvernului și mijlocește, ca acesta să-l numească în anul 1846 pe Șaguna, pe atunci arhimandrit al mănăstirii sârbești Covilul, vicariu al episcopiei Transilvaniei, rămânând ca episcopul să se aleagă mai târziu.

În vara acestui an, Șaguna veni la Sibiu și se puse numai decât pe lucru, cerând înainte de toate, ca alegerea de episcop să se facă, dupăcum cer legile bisericii noastre ortodoxe, cât mai curând. Dar abia la 2 Decembrie 1847 se țină, la Turda, adunarea electorală a protopopilor pentru alegerea celor trei candidați, dintre cari împăratul austriac avea să întărească pe unul în scaunul episcopesc. Candidați au fost Șaguna și doi protopopi ardeleni. La 24 Ianuarie 1848, împăratul numi pe Șaguna episcop ortodox al Transilvaniei, fără ca de data aceasta să-i pună și condițiunile umilitoare, de cari a trebuit să se țină înaintașul său, Vasile Moga. Șaguna, prin cultura și caracterul lui, știuse să-și câștige respectul, ce i-se cuvenia, atât la guvern, cât și la curtea împărătească.

La 18 Aprilie același an fu hirotonit episcop de către episcopii sârbi în Carloviț. În biserica catedrală de-aici a ținut după actul sfințirii o cuvântare memorabilă, pe care a terminat-o cu cuvintele:

„Mai pe urmă iarăși, înaintea Ta, Doamne, cad și zic: *Tu Doamne știi, că către scopul meu a alerga doresc: pe Români transilvăneni din adâncul lor somn să-i deștept și cu voie către tot ce e adevărat, plăcut și bun să-i trag!* Tu Doamne umbrează-mă cu puternicul tău scut! Tu îndulcește-mi în ciusul morții roadele amarelor mele osteneți. Amin!“

Toți oamenii mari de suflet își stabilesc de mai înainte planul lor de muncă, ori la care ar fi puși. Dar puțini sunt învredniciți ca să-și îndeplinească cele dorite cum a fost învrednicit marele arhiereu Șaguna.

Alegerea lui Șaguna a produs bucurie și la frații nostri greco-catolici. Timoteiu Cipariu, cel mai mare învățat român din timpul acela, scria în gazeta lui „Organul Luminării“, care apărea la Blaj, următoarele cuvinte frumoase despre Șaguna: „Virtuțile acestui mare bărbat român sunt prea cunoscute, încât să mai aibe trebuință a fi laudat; nici inimizii lui nu le-ar putea nega și credem că grația Majestății Sale n'a putut să cadă pe o persoană mai vrednică de așa mare chemare“.

Nimeni nu s'a înșelat în credința, că Șaguna va fi întru toate la culmea chemării

sale. Iar Români din Transilvania au avut fericirea să aibe tocmai în vremurile acelea grele un bărbat, care să nu fie numai față bisericească, ci tuturor toate. Căci nu era numai călugăr și arhiereu desăvârșit, ci și mare bărbat de școală, gospodar bun și mare bărbat de stat, care prin calitățile lui știu să însuflească respect și celor mai înalte persoane, cari cărmuiau statul austriac de atunci. Numai astfel a putut Șaguna să ridice biserica ortodoxă și cu ea neamul românesc la locul înalt, care se deosebiă atât de mult de cum fusese înainte de venirea lui în Transilvania.

Activitatea lui Șaguna pe terenul bisericesc.

Am arătat mai la început, care a fost starea bisericii noastre la venirea lui Șaguna în Transilvania. El însuși o descrie într-o adresă către împăratul austriac astfel: „Istoria bisericii ortodoxe în Ardeal a fost un șir de nevoi și de suferințe înfățișând tipul unei slave, care, ferecată în cătușe, numai din grația suferirii își mai duce viața în amărăciune“.

Starea aceasta, Șaguna era hotărât să o schimbe. El voia deplină liberare a bisericii ortodoxe din cătușele robiei, atât politice, cât și bisericești, și organizarea ei pe temelie tare, făcându-o neatârnată dupăcum cer canoanele și așezămintele noastre bisericești. Scopul acesta și-l-a ajuns ajutat de înțelepciunea, de voința cea tare și de încrederea nemărginită în Dumnezeu. Și a mai fost ajutat și de câțiva bărbați străini de neamul nostru, cari aveau rang înalt în treburile împărăției, chiar și împăratul îl stimă atât de mult pentru calitățile lui, încât Șaguna de multeori biruia împotriva celor mari.

Îndată după venirea sa în Ardeal, Șaguna opri pe toți elevii români ortodoci dela școlile streine — școlile mai mari românești nici nu aveam, afară de cele dela Blaj — să mai învețe religia străină. Căci ceice erau la școlile protestante nu învățau nici o religie, iar cei dela școlile catolice trebuiau să învețe pe cea catolică. Șaguna s'a îngrijit, cu toată împotrivirea străinilor, ca copiii noștri să învețe religia la preoți de-ai noștri.

În petiția cea mare către Împăratul, la 31 Mai 1848, Șaguna a stăruit ca să se cuprindă și punctul următor: „Națiunea română pretinde, ca biserica română fără deosebire confesională să fie și să rămână liberă, independentă de oricare altă biserică, egală în drepturi și foloase cu celelalte biserici ale Transilvaniei. Ea cere restabilirea mitropoliei române și a sinodului general anual după dreptul vechiu, în care sinod să fie deputați bisericești și mireni. În acest sinod să se aleagă și episcopii români“. Tot atunci cerea și reînființarea vechei mitropolii ortodoxe a Transilvaniei.

Folosindu-se de trecerea, pe care o avea pe lângă împăratul, el convoacă în anul 1850 sinodul bisericii ortodoxe române, luându-se în el hotărâri cu privire la libertatea și egala îndreptățire bisericească și națională, restaurarea și autonomia vechei mitropolii, îmbunătățirea sortii preoților și învățătorilor.

A urmat apoi epoca absolutistă de zece ani (până la 1860), în care Șaguna a avut lupte grele atât cu ministerul catolic de culte din Viena, cât și cu arhiepiscopii sârbi. Ministerul de culte de atunci nu privia cu ochi buni întărirea bisericii ortodoxe române, dorința lui fiind să-i vadă pe toți Români catolici. Iar la aceasta credea să ajungă ținând biserica ortodoxă și mai departe în starea de umilință, în care se afla până la anul 1848.

În Șaguna și-a găsit însă omul, care a știut să învingă pe un ministru catolic al unui împărat tot catolic.

Mitropolitul sârbesc dela Carloviț căută să zădărnicească în Viena toți pașii făcuți de Șaguna, ca să scape biserica românească, nu numai din Ardeal, ci și din Banat și Bihor, de legătura cu biserica sârbească doritoare de-a stăpâni unde nu se cade și cu gândul ascuns de-a înmulți numărul Sârbilor cu Români.

Luptând cu acești doi dușmani puternici, Șaguna abia în anul 1860 putu să audă întâia oră din gura împăratului, că acesta nu e neaplicat să înființeze o mitropolie ortodoxă. La 1860, și apoi la 1864 convoacă de nou sinod eparhial, în care se discută și chestiunea mitropoliei. În sinodul din urmă, Șaguna arată că a mijlocit dela stat o sută de mii de florini ajutor pentru biserica românească, că a cumpărat din banii lui proprii localul pentru seminarul ortodox, că a făcut la acest seminar mai multe clase, atât pentru candidații la preotie, cât și pentru ceice voiau să se facă învățători.

La 24 Decembrie 1864, împăratul Austriei încuviință reînființarea *mitropoliei române ortodoxe*. Visul lui Șaguna se împlini și vechea mitropolie a Românilor se renăscu după un secol și jumătate de umilință, de apunere chiar. Cu adâncă mulțumire sufletească a putut Șaguna să deschidă în 1868 cel dintâiu congres al bisericii ortodoxe cu cuvintele „*Inoeste-te, inoeste-te noue Ierusalime, că ți-au venit ție iarăși lumina, și mărirea Domnului preste tine a răsărit. Această casă Tatăl o au zidit; această casă Fiul o au întărit; această casă Duhul sfânt o au înouit*”.

Pentru a ridica starea tristă, în care se afla biserica noastră la venirea lui în Ardeal, el căută să se înconjoare cu bărbați luminați, iar văzând că nu prea are de unde a trimis tineri în străinătate, mai cu seamă la universitățile din Viena și Lipsca, cari reînțorși în patrie ocupară locuri în posturile de profesori la seminar și la școala normală, precum și în Consistoriu. Preoții având puțină cultură înainte de 1848, Șaguna luă măsurile cele mai aspre, ca pe ceice nu se purtau potrivit cu slujba lor sfântă să-i aducă pe calea buncuvințe. Și în curând străinii încetară de a-și mai bate joc de preoțimea noastră.

Mitropolia română, de veacuri asuprită, ducea mare lipsă de fonduri. Șaguna se puse pe lucru și din colecte, la cari și el contribuia cu sume însemnate, înființă opt fundațiuni mari, iar din averea lui particulară alte șapte.

În Sibiu, unde era reședința mitropolitului, biserica românească avea numai o casă modestă, și aceea câștigată numai după mari lupte cu Sașii, cari nu voiau odată cu capul să sufere, ca Românii să aibă proprietăți înăuntrul orașului. Șaguna se puse și în privința aceasta pe lucru și cumpără pe rând mai multe case în Sibiu, câștigând astfel și terenul, pe care se înalță astăzi marea catedrală ortodoxă, decât care mai mare și mai frumoasă nu se află nici în România veche.

Munca pentru înălțarea și întărirea bisericii și-a încununat-o Șaguna prin *Statutul Organic*, legea de temelie a bisericii ortodoxe din Dacia superioară, căci el cuprinde drepturile și datorințele creștinilor și prin el toți Românii ortodocși au devenit membri egal îndreptățiți și activi în biserica noastră, fiindcă toți sunt împreună lucrători ai lui Dumnezeu și, în urma legilor de teme-

lie ale religiei noastre, toți sunt zidirea lui Dumnezeu, casa și lăcașul lui. De aceea Șaguna, la terminarea adunărilor congresului, din 1868, când s'a votat acest Statut, a îndrumat pe toți cu sfatul: „*Să fiți râvnitori legii, să dați sufletele voastre pentru legătura părinților voștri*”.

La venirea lui Șaguna în Transilvania, Românii aveau un singur scaun episcopal, cel din Sibiu. În cursul păstoririi lui a isbutit să mai înființeze două, pe cel dela *Coranșeș* și dela *Arad* și a lăsat și fundațiune, cu ajutorul căreia să se mai poată înființa cel puțin încă unul. Astăzi, Românii ortodocși mai au, pelângă cele de sus, episcopie și la Oradea-mare și în Cluj.

Activitatea lui Șaguna pe terenul școlastic

La venirea lui Șaguna în Ardeal, seminarul pentru preoți avea un curs de șase luni. Atâta se crezuse îndestulitor pentru a pregăti pe preoți. De școală normală (seminar pentru învățători) nici vorbă. Șaguna îl făcu de un an și între materiile de învățământ pentru viitorii preoți puse și studii pedagogice. Șaguna își dădea bine seamă de însemnătatea uriașă a preotului și învățătorului pentru poporul nostru, care în privința culturii era cel mai înapoiat în Transilvania, nu pentru că s'ar fi împotrivit luminării lui, ci pentru că era oprit dela carte. Încă din 1853 ridică cursul preoțesc la doi ani, ceea ce se întâmplă puțin mai târziu și cu cel pentru învățători. Nu se mulțumi numai cu dezvoltarea acestui institut, ci înlesni traiul elevilor lipsiți de mijloace dându-le ajutoare, parte din veniturile sale particulare, parte din fundațiuni anume întemeiate.

Șaguna își îndreaptă, îndată după 1849, atențiunea și asupra școalelor primare. Puținele școale de felul acesta, pe cari le aveau noi, erau sub inspecția episcopului romano-catolic din Alba-Iulia. Șaguna le scoase de sub inspecția aceasta, care era o rușine pentru noi, apoi prin sinodul diecezan convocat în anul 1850 luă hotărâri însemnate pentru înființarea și dezvoltarea învățământului național la sate. Se hotărî, ca protopopii să fie în districtul lor inspectori (revizori) școlari, iar ceice termină seminarul teologic să fie mai întâi învățători, apoi să se preoțească. Iar în 1852 obligă toate obștiile bisericești să-și facă școală. Se îngrijî apoi să se tipărească cărțile trebuincioase, atât pentru școalele primare, cât și pentru seminarul cu cele două secțiuni ale lui.

Șaguna, ca un adevărat părinte și al învățământului, urmăria cu multă atențiune cum se îndeplinesc ordinele lui și pe cei harnici, protopopi, preoți și învățători, îi lăudă, de multeori îi și răsplăti deosebit, pe cei neglijenți îi mustră, chiar pedepsiă. Și dacă starea învățământului la poporul român ortodox de pe atunci era cu mult inferioară față de cea de astăzi, să nu uităm că Șaguna a pus atunci temelie, pe care s'a clădit ceea ce avem astăzi. În anul 1858 erau în Ardeal 981 școale primare românești, din cari peste 600 ortodoxe cu 33,229 elevi și eleve.

Scăpând Românii de jugul iobăgiei și al legilor, cari îi opriau dela învățătura mai înaltă și dela ocuparea de slujbe la stat, Șaguna simți trebuința, ca Românii să aibe și școalele lor secundare, îndeosebi licee (gimnazii), în cari să se pregătească în limba și în religia lor. Pe atunci era în întreg Ardealul un singur liceu românesc, cel greco-catolic dela Blaj, care nu putea cuprinde pe toți tinerii români doritori atunci de învățatură mai înaltă.

Șaguna ceru încă din anul 1850, ca guvernul să înființeze pe seama Românilor din Transilvania șase licee, șase gimnazii (cu 4 clase) și 6 școale reale cu limba de propunere română. Nu a isbutit însă, dar râvna lui pentru ridicarea prin școală a poporului nostru a deșteptat spiritul de jertfă al negustorilor români din Brașov, cari înființând din averea lor fundațiuni, au întemeiat liceul cu opt clase din Brașov, o școală reală cu 4 clase, și mai târziu și o școală comercială superioară. Cât de mult s'a bucurat Șaguna de această faptă a credincioșilor nostri brașoveni a dovedit-o și prin aceea, că a ajutat însuși cu sume mari acest liceu și a luat parte, mulți ani de-a rândul, la examenele de fine de an ale acestui institut, care a fost și a rămas fala noastră.

Din jertfa Românilor din Zarand și cu ajutorul bănesc al lui Șaguna se putu deschide și gimnaziul ortodox cu 4 clase din Brad, care din 1922 are 8 clase.

Neputându-se face mai mult în privința școalelor secundare, nu e mirare, că mânați de dorul după carte mulți copii români se îndreptară înspre liceele străine, nemțești și ungurești. Nici de acestia nu și-a uitat Șaguna, care se interesează nu numai de instruirea lor în religia ortodoxă, ci și de bunăstarea lor morală și igienică. Căci mulți, cei mai mulți din acești fii ai țărănilor noștri, uneori din nepricepere, mai des din cauza sărăciei, se adăpostiau în locuințe cari contribuiau la îmbolnăvirea nu numai fizică, ci și morală a multora din ei.

De aceea dă o circulară, în care îndeamnă pe preoți și protopopi să sfătuească părinții, cari își dau copiii la școală să nu le caute locuința prin crâjmele orașelor și pe la oameni cari îi așază în camere fără aier și fără lumină. Apoi îndeamnă pe copii să se poarte cuviincioși, căci episcopul însuși îi va supraveghea prin oamenii săi.

O atențiune deosebită a dat Șaguna și creierii unei clase de oameni cu cultură superioară, *universitară*. Lipsa acestora se simțea foarte dureros după 1849, de aceea arhiepiscopul nostru pe deoparte și-a deschis dela început larg punga ajutând pe cei vrednici să poată învăța la universitate, pe de alta a înființat și a îndemnat la înființarea de fundațiuni, din venitul cărora să fie ajutați tineri români la studiile înalte.

Chiar și chestiunea *meseriilor* l-a preocupat pe Șaguna, căci el înțelegea, că poporul român lipsit de clasa meseriașilor, temeliea unei vieți orășenești naționale, va rămâne pururea stăpânit de străinii, cari populează orașele Transilvaniei. De aceea încă în anul 1855 îndeamnă pe părinții, cari simțesc că nu vor fi în stare să cheltuiască ce trebuie pentru copiii lor la liceu, ca să-l termine, să-i dea la meserii.

Nevoia de lumină, de cât mai multă lumină la poporul nostru, a înțeles-o Șaguna dela venirea sa în Ardeal. El consideră pe preoții de atunci ca cei dintâi chemați să fie învățătorii poporului. De aceea îl vedem încă din 1848 adresându-se printr-o circulară către preoți zicându-le între altele: „Pentru aceea știind eu ce lipsă mare are poporul nostru de-a căpăta învățatură, de-a se desăvârși și a se lumina, poftesc pe întreaga mie iubită preoțime, ca să se nevoiască a întocmi și a spune cuvântări bisericești, adevărate învățătură și lumină pe poporeni nostri. Poate fi, că se vor afla unii dintre preoți, cari îmi vor zice, cumcă n'au vreme, și îi fiind a-și agonisi pâinea cea de toate zilele cu sudoarea feții lor; însă nu așa iubitorilor mei împreună slujitori! nu așa! pentru că și sfântul apostol

Pavel au lucrat cu mâinile sale, și totuși au și binevestit, precum ne adeverează capul 20, st. 34 din Faptele Apostolilor: Cumcă mâinile lui nu numai luiși, ci și celorce erau cu dânsul, la toate lipsurile într-o bunăvestire cea cu zi și cu noapte au slujit.

Șaguna a avut dreptate cerând dela toți cei ce se pun în slujba obștei să și lucreze pentru obște. Pentru aceasta el însuși a fost cea mai viie pildă, tuturor toate fiind.

Cealaltă activitate culturală a lui Șaguna.

Puținele cărți românești apărute înainte de 1848 în Transilvania, se tipăreau cele mai multe în tipografiile străine, noi având o singură tipografie în Blaj. Intre mijloacele, pe cari le știu potrivite ca să ajungă la ținta către care năzuia pentru ridicarea poporului român, eră și înființarea unei *tipografii românești*. Căci vremurile cereau o muncă întetită pentru răspândirea cunoștinței de carte în cercuri cât mai largi la poporul nostru. În anul 1850 Șaguna obțină dela guvernatorul Transilvaniei învoirea ca să deschidă în Sibiu o *tipografie diecezană* pentru tipărirea cărților bisericești și școlare. Acest așezământ cultural a fost întemeiat de Șaguna din averea lui proprie și dăruit apoi diecezei.

Înțelegând însemnătatea cea mare a presei pentru cultura poporului și întărirea lui în credință și dragostea către țară și neam, a cerut și obținut în anul 1852 învoirea guvernului, ca să scoată, sub directă lui supraveghere, gazeta *Telegraful Român*, care apare și astăzi, împlinind astfel 73 de ani de existență.

Un merit deosebit are Șaguna și pentru întemeierea *Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, al cărei întâi președinte foarte activ a fost.

Activitatea politică a lui Șaguna.

Șaguna a venit în Transilvania, când se petreceau evenimentele mari, cari pregăteau revoluția din 1848. Aproape unicii conducători ai poporului român în Ardeal eră în timpul acela preoțimea, îndeosebi episcopii. În întreg Ardealul nu aveam atunci nici un Român cu priceperea politică și legături politice atât de tari cu unii conducători ai Austriei ca Șaguna. Incuviințarea de-a deschide tipografia, de-a ține sineoade bisericești în epoca absolutismului, de-a înființa gazeta „*Telegraful Român*”, mitropolia și multe altele s'a dat decătre cercurile cărmuitoare ale Austriei numai pentru că aveau încredere în el, care cu o deosebită finețe știa, să dea Cezarului ce e a Cezarului, și poporului ce e a poporului.

La memorabila adunare generală din 3/15 Maiu 1848, Șaguna a luat parte covârșitoare în calitate de președinte și multe din hotărârile ei sunt rezultatul sfaturilor lui înțelepte; iar după izbugnirea revoluțiunii el a fost celce a condus deputațiunii la împăratul Austriei, ca să-l asigure de credința Românilor în lupta contra Ungurilor răsculați și să pretindă dreptate și egalitate pentru jertfele de avere și vieți, ce le aduceau. În puterea iernii a plecat, cu acelaș scop, singur prin Muntenia, Moldova, Bucovina și Galiția până la Olmütz în Cehoslovacia de azi, unde se află atunci împăratul.

După înfrângerea revoluțiunii ungurești, lupta s'a întetit, dar acum nu cu arme de foc. Impotriva Românilor porniră de astădată conducătorii Sașilor o acțiune de ponegrire contra Românilor, pe cari îi învinuiau, că au idei comuniste (bolșevice), că nu sunt

credincioși împărăției, că nu pot fi numiți în slujbe mai înalte. Sașii erau ajutați în munca lor necinstită și de câțiva conți și baroni maghiari, cari rămăseseră, în cursul revoluțiunii, credincioși împăratului austriac. Cu mare greutate a izbutit Șaguna să spulbere aceste calomnii și să scape și pe unii dintre fruntașii români, cari drept răsplată pentru ajutorul dat armatelor împărătești contra Ungurilor răzvrătiți erau să fie închiși, cum a pățit chiar și Avram Iancu.

În Senatul imperial, convocat în anul 1860 la Viena, Șaguna a susținut cu multă tărie dreptul națiunii române de a i-se recunoaște limba pe toate terenurile vieții publice, de-a fi administrată și judecată de Români, iar instituțiunile ei culturale, biserica și școala, să se bucure de acelaș ajutor din partea statului ca și celelalte națiuni din țară.

În conferența națională română ținută la 1861 în Sibiu să primă propunerea lui Șaguna, că „*națiunea română* reprezentată în conferență se declară și cu această ocaziune *națiune liberă și independentă*”. La 1863 se țină un congres al Românilor, în cari se luă hotărâri în acelaș înțeles. Cu aceeaș bărbăție a lucrat în dieta (Camera) Transilvaniei din acelaș an, la care luă parte ca deputat al Săliștei. Iar când împăratul convocă, la 1865, o altă dietă la Cluj, de data aceasta pe baza legilor de dinainte de 1848, Șaguna, care eră și el deputat, a protestat și a cerut disolvarea acestei diete respingând totodată unirea Transilvaniei cu Ungaria.

Dar urmă anul 1866, în care Austria fu bătută de Prusia și Ungurii amenințară cu o nouă revoluție. Împăratul, de teamă, le făcu de astădată pe plac Ungurilor și atunci luă ființă *dualismul*, adică împărțirea împărăției în două părți, fiecare cu guvernul ei propriu. Lupta politică deveni acum foarte grea, căci împăratul cu lipsa de recunoștință, care i-a caracterizat totdeauna pe Habsburgi față de Români, i-a lăsat pe aceștia pradă guvernelor maghiare cari începură de nou asupra Românilor. Intre unii fruntași ai acestora și Șaguna izbugniră neînțelegeri, cari împreună cu boala de inimă, care l-a răpus în anul 1873, l-au făcut pe Șaguna să se retragă din politică.

La 16/28 Iunie 1873, aceasta figură măreață a neamului închise ochii pentru totdeauna. Rămășițele lui trupesti se odihnesc în cimitirul din Rășinari, lângă Sibiu.

*

La sfârșitul acestor rânduri, în cari am arătat pe scurt faptele mărețe săvârșite de acest om trimis de Dumnezeu spre binele nostru, nu putem decât să ne îndreptăm sufletește către Cel-de-sus și să-l rugăm: „*Învrednicește-ne Doamne și de-acum înainte, ca nu numai în fruntea bisericii noastre, ci și a Statului nostru să ajungă bărbați cari asemenea lui Șaguna pururea să fie stăpâniți de gândul înălțării neamului nostru românesc și al purtării lui pe căile plăcute Tie!*”

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Victor Lazăr.

O icoană potrivită

Icoana Mitropolitului Șaguna lucrată în color și în ornat, cum era îmbrăcat, se află de vânzare la Librăria „Foaia Poporului”, cu prețul de 50 lei, plus 6 lei pentru poștă. Recomandăm această frumoasă icoană, executată în atelierul Drotleff sub supravegherea dlui prof. în pens. D. Comșa, care a cunoscut bine pe marele Șaguna.

Programul serbărilor

din prilejul împlinirii a 50 ani dela moartea Mitropolitului Șaguna.

Mercuri, 11 Iulie 1923: Întâmpinarea în gara Sibiu a vlădicilor, cari iau parte la serbări. — La 9 ore seara societățile de lectură dela seminarul „*Andreian*” și dela școala normală „*Andrei Șaguna*” din Sibiu, vor aranja o sedință festivă, în sala cea mare a prefecturii județene.

Joi, 12 Iulie 1923 (ziua sf. Petru și Pavel): La 8 ore dimineața primirea Maestărilor Lor Regele și Regina în gara Sibiu. În aceasta zi se face **pelerinaj la Rășinari**, unde la ora 8 $\frac{1}{2}$ se începe Liturghia, celebrată de toți vlădicii, în biserica cea mare din Rășinari. — La 11 ore primirea Maestărilor Lor în Rășinari. Urmează apoi parastas pentru răposatul Mitropolit Șaguna, la mausoleul (mormântul din capelă) de lângă biserica cea mare din Rășinari. După parastas se țin cuvântări.

Întoarcerea la Sibiu va avea loc după amiază. La 6 ore seara se va da un festival cu cântări corale bisericești și discurs festiv, în biserica catedrală din Sibiu. — La ora 8 $\frac{1}{2}$ seara banchet pentru invitați, în onoarea Maestărilor Lor în sala „*Urania*”.

Alte amănunte.

Ca publicul să fie cât mai bine orientat asupra acestor serbări, afară de programul oficial de sus, noi mai dăm următoarele amănunte, ce le-am putut afla până acum:

După sosire în gara Sibiu, Familia Regală merge de-adreptul la Școala specială de Cavalerie din Sibiu, care încă își serbează iubileul de 50 ani. Aci Maestățile Lor stau până la 10 $\frac{1}{2}$ ore, când pleacă la Reșinari. Tot la Școala de Cavalerie MM. LL. iau și masa între orele 1—3 după amiază.

Publicul sibian, delegațiile străine, poporul din satele din jurul Sibiului pleacă după sosirea Maestăților Lor în pelerinaj la Rășinari. Convoiul căruțelor se pune în mișcare din Piața Lemnelor. Oamenii noștri de pe sate sunt deci avizați a se aduna în Piața Lemnelor. Oarecari schimbări la plecare, se vor anunța în caz necesar.

Pelerinajul la Rășinari se face cu căruțele, cu tranvaiul, sau pe jos, domni și țărani laolaltă, care cum poate. Cei ce au căruțe, sunt rugați a veni cu căruțele.

La pelerinajul dela Rășinari iau parte toți fruntașii neamului nostru. Sute de domni din toate părțile țării, vin la Sibiu cu această ocazie. Cu considerare, că Mitropolitul Șaguna a fost **primul președinte al Partidului Național**, vor lua parte la pelerinajul la Reșinari toți bărbații de frunte din Partidul național: Comitetul central executiv, Comitetul de 100, toți parlamentarii partidului și alți aderenți. În fruntea comitetului central vine dl președinte actual Iuliu Maniu (care va vorbi în numele Partidului) asistat de dnii vicepreședinți Alexandru Vaida, Vasile Goldiș și Ștefan C. Pop, apoi Dr. Valer Braniște, Aurel Vlad, Dr. Aurel Lazar dela Orade, precum și mulți alți delegați ai partidului din Ardeal, Banat și vechiul regat, unde încă se organizează mereu partidul național.

La Reșinari se vor ține mai multe cuvântări. Oamenii noștri de pe sate vor face bine să-și ia mâncare cu ei. În Reșinari se vor servi mâncări răci (poate și calde), totuși e mai bine a-și lua fiecare ceva cu el. În atâta mulțime, ușor rămâne omul nemâncat, dacă nu s'a îngrijit însuși din vreme.

Politica externă

Bulgaria. În zilele din urmă s'a fost lătit știrea, că 25 mii țărani bulgari din sudul Bulgariei ar fi ocupat orașele Cirpen și Enizgrad, măcelărind pe oamenii guvernului și formând comitete de conducere. Agra-rienii (țărăniștii) ar vrea să înainteze asupra capitalei Sofia. Oamenii guvernului bulgar spun însă, că ei nu știu nimic despre așa ceva. — Vom vedea ce ne mai ascunde viitorul asupra mișcărilor din Bulgaria.

Polonia. În presa polonă s'a discutat mult vizita Suveranilor români la Varșovia. Ca o urmare a acestei vizite, se așteaptă legături tot mai strânse între Polonia și România, cari, la un moment oarecare, ar putea fi amezinate de bolșevicii ruși.

Franța și Germania. În ținutul german Ruhr, ocupat de francezi, aceștia au condamnat la moarte pe mai mulți germani, cari sunt învinovați, că au făcut rău trenurilor, voind prin asta să producă neajunsuri francezilor.

O lămurire

Primim spre publicare următoarea scrisoare, pe care o dăm mai jos pentru lămurirea chestiei:

Stimate Dle Director,

Raportul special intitulat „O sărbătoare a Justiției din Sibiu“, apărut în „Foaia Poporului“ No. 26 din 1 Iulie a. c., mă silește să Vă rog să publicați următoarele precizări:

1. La agapa din 23 Iunie a. c., avocații, — după cunoștința mea, — au luat parte ca invitați la o convenire colegială și nepretențioasă, din prilejul înaintării mai multor magistrați din orașul și județul Sibiu.

2. În calitate de decan al baroului Sibiu am închinat la această convenire, în câteva cuvinte scurte, pentru toți magistrații fără deosebire că au fost avansați sau nu și fără a face deosebire de persoane sau de rang.

3. Am refuzat să semnez telegrama, nu tocmai norocos stilizată, către dl. Ministru de Justiție și anume pe motivul, că nu sunt numai avocat, ci și membrul unui partid politic. Într'adevăr a treia zi telegrama a apărut bine reliefată în un ziar din București, iar de pronunțată politică militantă de partid, ca în urmă se fie glosată în ziare de altă nuanță politică.

Primiți, Dle Director, expresiunea stimei ce Vă păstrez

Sibiu, 2 Iulie 1923

Dr. Lucian Borcia.

INFORMAȚIUNI

În amintirea lui Șaguna

Numărul de față al „Foi Poporului“ îl închinăm memoriei marelui Mitropolit Șaguna. El a fost, pentru noi Ardelenii cei mai mare bărbat al secolului trecut. Se cuvine, deci, din prilejul aniversării a 50 ani dela moartea lui, să ne aducem aminte de faptele mărețe ale acestui vrednic Mucenic, a cărui viață și activitate mulți o aduc ca pildă, dar puțini o urmează. În a doua linie, pe marele Mitropolit îl serbătorim și ca primul președinte al Partidului Național. Șaguna a jucat în viața sa și un mare rol politic, iar acest rol politic l-a dus în cadrul politiceii Partidului Național, care sub a lui președinție a luat ființă la Blaj în 1848.

Mulțumim călduros, la acest loc, dlui profesor și deputat Dr. Ioan Lupas, pentru articolul scris despre Șaguna ca conducător politic; deasemenea exprimăm mulțumită sin-

ceră și dlui Victor Lazăr, fost pe vremuri redactor intern, apoi colaborator extern al acestei foi până la intrarea României în războiu, iar de prezent profesor la Școala normală din Cluj. Dl. Lazăr, ca de obicei, a schițat așa de bine viața și faptele Marelui Șaguna.

Cât pentru spesele mai mari, împreunate cu acest număr, ele sunt suportate, ca multe altele, de subscrisul fiu al comunei Rășinari, care în primii ani ai tinereței sale a fost adăpat (prin răposatul dascăl de pe vremuri *Aleman Galea* din Rășinari) din frumoasa biografie a marelui Șaguna, care își doarme somnul de veci în acea comună.

Cine în tinerețe are parte a învăța sau a ceti din viața și faptele lui Șaguna — ajutat și de un bun pedagog — acela *trebuie* să se inspire de idealism nobil. Alta este, cum profesează cineva idealismul mai târziu, în viață. Ce a rămas în sufletul scriitorului acestor rînduri, judece alții, care cum îl cunosc. Această profeție de credință o fac, din acest prilej, numai fiindcă și azi îmi sunt în memorie unele impresii, de când învățam la Rășinari: din viața și faptele lui Șaguna.

N. Bratu.

Lipsă de bani se vestește de prin toate colțurile țării. Culmea pare însă a o a-junge capitala București, unde, așa spun unele gazete, să cere și dă 30—50 procente pentru împrumuturi. În București e mult lux, dar și mulți oameni de afaceri, cari umblă în ruptul capului după bani, ca să facă tot mai multe afaceri.

Vitele de prăsilă de rasa Simental, nu se mai cresc pe domeniile Statului dela Făgăraș, ci se introduce rasa Pinzgau. Așa a hotărât Ministerul de Domenii. Oficiul veterinar din Sibiu, aducând aceasta la cunoștință publică, avizează pe toți aceia, cari au de vânzare vaci și viței de culoare închisă Pinzgau, să anunțe aceasta Oficiului, la Primăria Sibiu, Camera Nr. 19.

Dl. ministrul de finanțe Vintilă Brătianu, care în 22 Iunie a plecat în străinătate, a mers dela Paris la Londra, dorind a câștiga capital străin pentru țara noastră. Rezultatul nu e încă cunoscut, dar se dă cu socoteala, că guvernul liberal numai pe lângă sarcini foarte grele va putea căpăta bani în străinătate.

Societatea „Vădule Eroilor din războiul 1916—1919“, care are centrala în București, s'a constituit în filiale pe județe. Filiala Sibiu funcționează în palatul Administrației financiare, Camera Nr. 25, în fiecare Luni și Vineri, deocamdată între orele 4—6 după amiază. E în interesul văduvelor de războiu a se înscrie ca membre la această societate, de unde vor putea primi ajutoare în haine, bani etc. La înscriere fiecare membră plătește 3 lei taxă de înscriere, apoi cotizația anuală de 24 lei vădulele de ofițeri și 12 lei celelalte văduve.

O mare catastrofă de tren s'a întâmplat zilele trecute la Vintileanca, în vechiul regat. Sunt peste 80 de morți și la 150 de răniți. Dela nenorocirea întâmplată la Ciurea, în 1917, nu s'a mai petrecut așa ceva. De vină ar fi acarii, adică aceia cari schimbă șinile. — O altă ciocnire de tren s'a întâmplat la băile Felix de lângă Orade. Aci au fost vre-o 6 morți și la 20 răniți.

O școală de meserii la Deva se va înființa în curând. Școala va fi așezată în casa unde era pe vremuri Azilul de copii al Ciangăilor. Această casă fostă a Statului ungar, noul proprietar (care e statul român) o dă pentru o școală de meserii. Pentru cumpărarea mașinilor și a uneltelor ne-

cesare, Ministerul de Industrie și Comerț dă 720 mii de lei, din cari se vor înființa trei ateliere: tâmplărie, lăcătușerie și tinichigerie.

Concertul Reuniunii de muzică din Sibiu, care a avut loc la 28 Iunie, în sala „Urania“, cu concursul capelei orașenești din loc, al d-nei M. Dr. Vilt (sopran) și dl. N. Topolog (bariton), a fost la înălțime. Corurile au fost cântate fără excepție cu multă pricepere, unele chiar bisate la cererea publicului. Dl. Topolog și-a cântat partitura, în compoziția dlui prof. N. Oancea, cu voce plăcută și cu pătrundere. D-na M. Dr. Vilt s'a achitat foarte bine de partitura din operă Loreley de F. Mendelssohn-Bartholdy. A fost resplătită cu coșulețe și gerbe de flori frumoase. Capela orașenească a executat toate piesele și acompaniamentul corurilor cu pricepere și simț artistic. Felicităm pe dirigentul corului, dl. prof. N. Oancea, pentru deplinul succes al concertului. Lumea a plecat pe deplin satisfăcută dela acest frumos concert.

T.

Plângeri contra furtului de fân. Mai mulți economi din Sibiu și Șelimbăr ni s'au plâns, că li se fură fânul de pe câmp. Presupunerea lor cade asupra soldaților din cazarmele de către Șelimbăr; pe aceștia i-au văzut ziua umblând pe câmp și punând ochii colo și dincolo, ca apoi noaptea să dispară cară întregi de fân. Oamenii se întreabă: Cum pot soldații umbla în ziua mare, fără nici o treabă, pe câmpul altora? Ba sunt și cazuri, că noaptea fiind surprinși la furt, soldații au tras cu arma. Unii dintre păgubași au înaintat plângere la Comenduirea garnizoanei Sibiu, cerând cercetare și sanarea acestor rele, despre cari cei de sus desigur n'au știre. — Această dorință o exprimăm și noi, ca să nu fim siliți a mai publica amănunte în această cauză.

Condamnare. Consiliul de războiu al Corpului 4 Armată din Iași, a condamnat pe colonelul Popescu, acuzat de falș în acte militare și sustragere de materiale, la 5 ani închisoare și 80 mii lei amendă. — Pedepse aspre cerem pentru toți cari înșală Statul, fie ei militari sau civili. Numai așa putem ajunge la rînduială, altcum mergem spre o mare prăpastie.

Prețul beuturilor spirtuoase începe a da înapoi. Beuturile nu mai sunt așa căutate. Cartelul fabricanților n'a putut influența urcarea prețurilor, dupăcum s'au așteptat.

Târgul Mediașului se ține: din 6—8 Iulie pentru oi, 9—10 Iulie pentru vite cornute, în 11 Iulie pentru cai, în 13 Iulie n. târg de mărfuri.

Numărul prezent al foi cuprinde 8 pagini, iar pentru abonații din jurul Sibiului încă un supliment de două pagini, în cari se publică raport despre adunările dela Sebeș, Mercurea, Ludoșul mare și alte comune din acest cerc, în care din 8 până în 10 Iulie e alegere de deputat.

Din lipsă de loc, mai mulți articoli și știri mărunte, au rămas afară în acest număr.

La jumătatea anului

ne adresăm tuturor abonaților noștri vechi și mai noi, cu rugarea, să binevoiască a trimite abonamentul și pe a doua jumătate a anului curent. Cheltuelile mari cu scoaterea foi, nu ne îngăduie a da gazeta pe așteptare. Afară de aceea, controlarea celorce nu plătesc regulat, încă ne dă foarte mult de lucru, azi când puterile de muncă sunt atât de scumpe.

Redactor responsabil: Nicolae Bratu
Editura și tiparul: „Tipografia Poporului“

Campania electorală în cercul Sebeşului

Adunări populare la Sebeş, Mercurea, Ludoşul mare, Lancrăm, Pianul de sus şi alte comune din cerc.

La adunările de Duminecă 1 Iulie 1923, au luat parte domnii: **Alexandru Vaida, Vasile Goldiş, Aurel Vlad, general Boeriu, senatorul P. Drăghici, Dr. Manu** şi alţii.

Tot poporul cu judecată sănătoasă e pentru partidul naţional, motivând că „aci sunt oameni de cinste“.

Adunarea dela Sebeş

Prima adunare s'a ținut, Duminecă 1 Iulie 1923, la Sebeş. A avut loc în sala cea mare dela hotelul „Leul de aur“. Adunarea a fost deschisă, după eşirea din biserică, prin dl protopop **Simu**, care, după ce salută pe cei de faţă şi îndeosebi pe oaspeţii veniţi la adunare, propune ca preşedinte al adunării pe dl general în retragere **Boeriu** dela Sibiu.

Dl **Boeriu** mulţumeşte pentru încrederea alegătorilor, apoi în numele organizaţiei judeţene salută pe conducătorii partidului, cari au venit din mari depărtări. (Intreagă sala erupe în aplause la adresa conducătorilor partidului naţional).

Se dă cuvântul dlui candidat de deputat **Dr. Ioan Oniţiu**, care spune, că cercul Sebeşului a rămas fără deputat, fiindcă fostul deputat liberal **Lazar Triteanu**, după ce a intrat în politică, a fost ales de liberali vladici la Roman. Dl **Oniţiu** promite, că, dacă nu se vor fura urnele şi va eşi ales, el va sta alături de vechii luptători ai Partidului Naţional, luptând pentru mai multă dreptate şi cinste în ţara aceasta. Alegerea e pusă pe 3 zile şi 2 nopţi, deşi ar fi fost destul o zi şi cel mult o noapte. Dar cine ştie, ce gânduri au corifeii liberali!? De aceea ne putem aştepta la de toate.

Intre aplause nesfârşite ia cuvântul dl **Alexandru Vaida**. Domniasa aduce salutul dlui **Iuliu Maniu**, care fiind reţinut de afaceri neprevăzute, n'a putut veni la adunare. În cuvinte pe înţelesul tuturor spune, că dacă vrem să ne meargă mai bine în viitor, trebuie să ne apărăm drepturile. Contra furturilor de urne să protestăm cu ultima energie. Să păzim urnele, ca aşa ceva să nu se mai poată întâmpla. Cu nici un preţ să nu lăsăm urnele numai în paza corifeilor liberali. Alegătorii cinstiţi să voteze cu dl **Dr. Oniţiu**, care va apăra drepturile alegătorilor în cadrul programului Partidului Naţional. (Aplause îndelungate).

Urmează la cuvânt dl **Aurel Vlad**, care spune că acest parlament al liberalilor e

parlamentul minciunii. Deputaţii liberali n'au votat cum trebuie nici la alegerile vladiciilor, în săptămânile trecute, când s'au numărat mai multe voturi, decât deputaţi şi senatori erau la acea şedinţă în Cameră. Partidul Naţional luptă pentru un sistem parlamentar nefalsificat. Noi cerem ca ministrii să fie răspunzători pentru faptele lor ca ministri. Bunăoară în cazuri ca cel cu bonul de tezaur al fostului ministru averescan **Argetoianu**, să se introducă cercetare şi pedeapsa cuvenită. **Argetoianu** păgubeşte statul cu sute de milioane. Ce se întâmplă cu el? Până acum n'am auzit nimic. Averescanii şi liberalii se copere unii pe alţii. Liberalii au păgubit statul cu mărfurile aduse în 1919, din cari multe s'au furat, iar altele au fost aprinse, ca să nu se mai poată controla nimic. Averescanii în 1920 i-au coperit, şi până azi nu se mai ştie nimic. Guvernul **Vaida**, în cele 4 luni, cât a guvernat, n'a dat bonuri (vechsele de stat). Intr'un timp aşa scurt, n'a putut însă controla nedreptăţile şi pagubele făcute înainte. Când s'a mulţumit, guvernul **Vaida** a lăsat la ministerul de externe un fond de aproape 3 milioane, bani destinaţi pentru propagandă în străinătate, dar cari bani guvernul nu-i cheltuise. Asta a mirat pe mulţi, fiindcă nu s'a mai fost pomenit ca la ducerea unui guvern să se găsească bani necheltuiţi. La sfârşitul vorbirii sale, dl **Vlad** roagă pe alegători să voteze cu toţii pentru candidatul Partidului naţional, care vrea cu orice preţ să îndrepte obiceiurile turceşti din ţară. (Publicul aplaudă îndelung pe dl **Vlad**).

Oratorul următor este binecunoscutul profesor universitar şi deputat de Selişte, dl **Dr. Ioan Lupaş**, care pune întrebarea: Ce deosebire este între Partidul Naţional şi Partidul liberal acum la cârmă? Răspunde, că Partidul Naţional a dus totdeauna o luptă pentru binele obştesc, o luptă de sacrificii, partidul naţional e partidul tuturor jertfelor. Ce priveşte Partidul liberal, acesta vrea să cârmuiască în întunec şi groază, oamenii lui au atâţia bani de le plesnesc pungile, parcă ei au ţara în arândă. În vremurile

trecute, când **Tudor Vladimirescu** a încercat să scape ţara de ciocoi, aceştia l-au sfârticat. Pe **Cuza Vodă** tot ei l-au silit să se mulţumească de tron, fiindcă a dat pământ şi drepturi ţăranilor.

Urmarea a fost, că poporul din vechiul regat a rămas înapoi. Duceţi-vă şi asemănaţi un sat de dincolo cu unul de dincoace. Noi ducem lupta sub un steag al dreptăţii şi credinţei în mai bine. Intre ceice stau în fruntea Partidului Naţional nu este unul, la care partidele din vechiul regat să nu le fi oferit bunuri, numai să se lase de ideile lor. Dar noi nu vrem să ne lăsăm, fiindcă toată politica lor e o politică de minciună. Lupta Partidului Naţional contra Partidului Liberal e o luptă sfântă. Ei vreau să ucidă în om orice simţ de conştiinţă cetăţenească. Noi la asta nu ne învoim, fiindcă e o lăşitate. (Vorbirea dlui **Lupaş** a făcut o adâncă impresie asupra ascultătorilor, cari l-au aplaudat în diferite rînduri).

După dl prof. **Lupaş** a urmat la cuvânt dl deputat **Dr. Manu**, care începe cu o vorbă, auzită zilele trecute dela nişte buni români, ce săpau la cucuruz: „Ţara asta-i ca şi-o oaie, Mulţi o mulge şi-o despoaie“. Dl **Brătianu** ne tot spune, că el e făuritorul României. Drept, că o făureşte de ne turteşte. Cât pentru noi Ardelenii, trebuie să ne dăm seama, că conducătorii nostri în timpuri grele au fost **Maniu, Vaida, Lupaş** şi alţii pe cari îi ştim. Monarhul nostru încă ni drag (Trăiască!), dar să ne scape de hoţi, să ne scape de şobolani. Ei ne-au scumpit petrolul, benzina, sarea şi altele. Dar de ce ieftineşte truda noastră? (Aci reprezentantul poliţiei a întrerupt pe vorbitor, că se nu atace pe ministri şi să nu facă agitaţie). I-a răspuns dl **Manu**, că n'a pomenit pe nici un ministru. Apoi a continuat în linişte până la fine.

Sfârşind dl **Manu**, oratorul următor este dl **Vasile Goldiş**, primit cu aplause îndelungate. Dl **Goldiş** spune între altele: Deşi am fost bolnav, am venit să iau şi eu parte la această adunare, recomandându-vă şi d-voastră să votaţi cu candidatul Partidului Naţio-

nal, care e azi cel mai vrednic partid în România mare. Eu în acest partid m'am născut, în el vreau să și mor. Ce privește viitorul, sunt adânc convins, că duhul Ardealului e chemat să prefacă țara asta. Noi reprezentăm lumea nouă față de lumea veche. Noi nu putem merge alături de aceia, cari au dat de silă poporului dreptul de vot, ca apoi să-l fure. Au dat pământ, când lor li se clătina pământul de sub picioare. Azi suntem liberi, dar vrem să fim și stăpâni pe pământul nostru. (Aplause îndelungate).

Dl protopop **Simu** propune, iar adunarea primește cu aplause și însuflețire, trimiterea unei telegrame de aderență dlui președinte Iuliu Maniu.

După aceste cuvântări, ascultate cu mult interes, dl președinte al adunării **Boeriu**, mai spune câteva cuvinte asupra politicii Partidului Național, care nu vrea umilirea poporului, ci ridicarea lui, apoi închide adunarea, între nesfârșite aplause la adresa vorbitorilor și a fruntașilor veniți la Sebeș.

La această adunare a luat parte toată floarea țărânimii din Sebeș, apoi grupuri numeroase de delegați și alegători din comunele: Lancrăm, Pianul de jos, Pianul de sus, Petrifalău, Sibisel, Săsciori, Laz, Răhău și Călnic. Din Sibiu, pe lângă dl gen. Boeriu, au mai fost dnii: senator Drăghici, Dr. Lucian Borgia, Dr. Comșa, Dr. Petrașcu și N. Bratu redactorul „Foi Poporului”.

Adunarea dela Mercurea

S'a ținut la 4 ore după amiază, în hotelul „La trei arapi”. De față e satul întreg, în frunte cu intelectualii, cari în suflet sunt toți naționaliști, numai mici considerații de oficiu îi țin pe unii mai rezervați.

Vorbește dl **Petru Drăghici**, senatorul cercului Seliște-Mercurea. D-Sa spune, că am venit să vorbim dela inimă la inimă. Recomandă alegătorilor să voteze cu candidatul Partidului Național.

Luând apoi cuvântul dl candidat **Dr. Onițiu**, roagă sprijinul tuturor alegătorilor români, fiindcă în acest cerc sunt și 1800 de alegători sași, despre cari nu se știe cu cine vor merge până la urmă. (O voce din adunare: De vor merge contra noastră, vor vedea ei ce vor păți!).

Mai vorbesc dnii **Vaida** și **Lupaș**, iar la urmă dl președinte al organizației județene **Boeriu**. Publicul a ascultat cu viu interes, aplaudând mereu pe vorbitori.

Adunarea din Mercurea s'a sfârșit pe la orele 5 după amiază, când am plecat la

Adunarea dela Ludoș

unde aștepta întreg satul, mic și mare, tânăr și bătrân. Adunarea s'a ținut în școală. Deschiderea adunării o face dl senator **Drăghici**, care e cunoscut de zeci de ani în comună. Poporul îl primește cu aplause, când începe să recomande pe candidatul de deputat **Dr. Onițiu**, care încă e cunoscut din alegerile trecute.

Dl candidat **Onițiu** face promisiune sfântă, că dacă va fi ales, va lupta pentru drepturile celor năcăjiți.

Dl **A. Vaida** spune: Ajutând partidul național nu ne faceți nouă o slujbă, ci vă împliniți o datorie. Apoi continuă: S'a discutat, să mai candidăm noi în alegeri, sub un guvern ca acesta? Dar am avut în vedere, că acest cerc este unul dintre cele mai fruntașe. Am făcut o nouă încercare. De altmintearea îmi aduc aminte, că în iarna anului 1905, la alegerea dela Cristian, de care cerc se ținea Ludoșul mare, un vrednic țaran și bun român **Fulea** din această comună, și-a lăsat copilul mort, mergând la Cristian să voteze pe față cu Partidul Național. (Adunarea erupe în aplause la adresa vrednicului țaran **Fulea**).

Dl **I. Lupaș**: Tot ce s'a născut și închinat românește în Ardeal, a fost în Partidul Național. La 1848, când 40 mii de Români s'au adunat la Blaj, fiul acestei comune, **Moise Fulea**, încă a fost ales în cel dintâi comitet de conducere. **Fulea** era preot, asesor și dascăl român. A muncit în cinste și omenie, unde numai a putut și a fost necesar.

Dl gen. **Boeriu**, în numele organizației județene, îndeamnă pe alegători să voteze cu candidatul partidului național. Amintește, că numai acest partid poate îndrepta relele din țară. Vedem bine doar cum liberalii au coperit pe Argetoianu, care păgubește țara cu sute de milioane. În același timp funcționarii statului se vaeta de micile salarii, ce le au în scumpetea crescândă, iar armata încă duce lipsuri destule, îndeosebi trupa de rând.

*

Adunarea dela Ludoș a luat sfârșit pe înserate, când poporul a eșit din școală și privea cu bucurie pe marii bărbați cari i-au vizitat. Îți era mai mare dragul să vezi cununa aceea frumoasă, ce se formase din bărbați și femei, cari stăteau roată de-a curmezișul dealului pe care e așezată biserica și școala. De aci, după ce am schimbat câteva cuvinte și cu bătrânul **Fulea**, alegătorul dela Cristian, cu care dl **Vaida** a ținut să vorbească, am plecat înapoi, peste Mercurea la Sebeș, unde am ajuns pe la 9¹/₂ seara, ducând cele mai bune amintiri din acest cerc electoral.

Alte adunări

s'au mai ținut în cursul zilei de Duminecă, la **Lancrăm** și **Pianul de sus**. La acestea au luat parte alți domni din Sebeș și străini, între cari: **V. Goldiș**, **A. Vlad**, **Dr. Manu**, **Dr. Savu**, **Dr. Dărămuș** etc. Cei trei dintâi au vorbit și aci poporului, lămurindu-l asupra situației și apelând la alegători să voteze cu candidatul partidului național, ceea ce toții au promis, chiar și niște Sași din Pian.

Amănunte

Candidatul liberal, dl **Dr. S. Vălcu**, a fost însoțit Duminecă prin unele comune de pe Valea Sebeșului, de dl prefect **Boiu** și dl

administrator de plasă **Berghizan**, care speră să ajungă primar al Sebeșului. Dar se zice, că el nu vrea să primească oficiul decât să i-se dea în seamă în toată forma. Se vorbește, că din revoluție încoace nici un primar al Sebeșului n'a preluat și predat oficiul cum trebuie.

Un Sebeșan îmi spunea, că la adunarea din Sebeș a luat parte și un călău, care în alegerile trecute, fiind prins că vrea să fure voturile, a fost legat de piciorul patului. Acesta schimba mereu la fețe în adunare. Dar oamenii aci l-au cruțat, văzându-l cum ascultă spovedania.

Dintre țărani, cari s'au pus în serviciul liberalilor, se vorbește până acum numai despre un anumit **Ioan Blânda** din Sebeș. Ar fi fost mai înainte cu Averscanii, iar acum s'a dat omul cu liberalii, fiindcă sperează bietul ceva licență din monopolurile statului. Așa ni s'a spus. Destul de trist când oamenii umblă de colo dincolo, pentru interese mărunte. Dacă ar face toți așa, atunci trebuie să ne mai mirăm, că lucrurile în țară merg rău?

Candidatul liberal, fiind avocat în Sebeș și apărător în procesele cu exproprierea la mai multe comune din cerc, a reușit să amâne pertractările puse pe săptămânile din urmă. Vezi D-Ta, ca să poată promite luna cu mâna în dreapta și stânga! Oamenii nostri să nu se uite însă după lucruri mărunte, a căror împlinire și așa nu o poate nimenea garanta. Votul e secret. Prin urmare, lasă pe oricine să-ți tot vorbească, iar tu votează cu cine îți spune sufletul. În chipul acesta poți avea inima ușoară, că n'aaai făcut rău.

Ce vor face Sașii?

Ei ar vrea să aleagă un Sas, ca pe vremuri, dar acum, în vremea votului universal, Sașii sunt în minoritate, având numai 1800 voturi, din suma totală de 6000 voturi. Vor vota deci cum le va porunci căpeteniile lor. Neavând candidat propriu, Sașii ar vota mai bucuroși cu Naționaliștii, decât cu Liberalii. Sunt în așteptarea ordinului de sus, care a întârziat mult de astădată.

Avem informații sigure, că mulți dintre intelectualii Sași ar dori mai bine să nu voteze cu nimenea. Cu guvernul votează de silă, contra guvernului li teamă, deși, dacă ar fi mai cavaleri, n'ar trebui să le fie teamă, fiindcă nu trăesc cu liberalii, ci între noi Ardelenii. Așteptăm să-i vedem, iar după aceea, dacă Sașii se vor purta din nou ca în trecut, vom da loc părerilor cari ne-au venit la redacție despre Sași, în timpul din urmă. Una stă: poporul săsesc urmează cu mare nechez ordinele electorale ce li-se dau în timpul din urmă dela centru. Urmând tot așa, vor vedea ei unde vor ajunge. De asta ar fi bine să-i lămurască, pe alegătorii Sași, unii alegători inteligenți de-ai nostri. Ca să nu-și bânue la vreme. Rep.

Frați alegători români!

Mergeți cu toții la votare și votați pentru candidatul Partidului Național

Dr. Ioan Onițiu

Aveți grije! Țidula lui de votare e cea de culoare roșie!

Acum nu mai e albastră, ca în trecut, țidula lui Onițiu, fiindcă au schimbat-o liberalii, desigur dorind a produce încurcăli. De aceea aveți grije la culoare. Acum culoarea albastră e a liberalilor.